

ПРАКТИКА ЄСПЛ ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Рудакова Валерія Андріївна

*студентка 1 курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальної юстиції)*

*Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Стадія досудового розслідування якісно виділяє кримінальний процес з поміж конституційного, адміністративного, цивільного та господарського судочинства. Оскільки саме на цій стадії встановлюються обставини кримінального провадження, збираються докази та надається попередня кримінально-правова оцінка події, що містить ознаки кримінального правопорушення. Також, особливістю цієї стадії є діяльність значної кількості спеціальних суб'єктів, які уповноважені державою встановлювати обставини кримінального правопорушення та навіть отримують за це фінансування з державного бюджету. Відповідна особливість пов'язана із взятим на себе державою обов'язком – захищати осіб, суспільство та державу від кримінальних правопорушень. З огляду на що виникає питання стосовно ефективності використання коштів на фінансування суб'єктів, уповноважених здійснювати досудове розслідування, а також коректність, законність та ефективність реалізації ними їх процесуальних повноважень, які містять елементи примусу, та в окремих випадках порушують конституційні права, свободи та інтереси людини і громадянина.

Зважаючи на актуальність практики ЄСПЛ у вітчизняному законодавстві, вважаємо, що доцільним буде досліджувати вимоги щодо ефективності досудового розслідування саме в розрізі практики ЄСПЛ. При цьому варто зауважити, що зважаючи на існуючі обмеження щодо об'єму проведеного нами дослідження, ми дослідимо лише окремі рішення ЄСПЛ, які закріплюють критерії ефективності досудового розслідування, серед яких необхідно виділити наступні:

– *наполегливість, ініціативність, публічність (мається на увазі гласність) в діяльності правоохоронців*: «система, яка вимагається статтею 2, має передбачати незалежне та безсторонне розслідування, яке відповідає певним мінімальним стандартам щодо ефективності. Таким чином, компетентні органи мають діяти з належною наполегливістю і за своєю ініціативою порушувати провадження, яке здатне по-перше, встановити обставини, за яких сталась подія, та подолати діяльність

системи; по-друге, встановити, хто саме з представників державних органів був причетний до події. Вимога щодо публічності також застосовується у цьому контекст» [3];

– *строки розслідування мають корелюватись із обставинами кримінального провадження та наявністю доказів*: «Суд зазначає, що розслідування ДТП, яка сталася у вересні 2005 року, тривало більше восьми років та станом на листопад 2013 року все ще перебувало на стадії досудового слідства, а також не залишає поза увагою чотири повернення справи на додаткове розслідування та зауважує, що кримінальну справу за фактом ДТП було порушено, а заявника у ній визнано потерпілим більше ніж через три з половиною роки після смерті його доньки, при цьому автомобіль, який здійснив наїзд, було долучено до речових доказів майже через п'ять з половиною років після ДТП. У світлі наведеного вище Суд дійшов висновку, що за фактом смерті пані Є. не було проведено ефективного розслідування, а заявникові не було забезпечено ефективні засоби правового захисту та констатував порушення ст. 2 Конвенції в її процесуальному аспекті» [1];

– *ретельність та повнота проведення досудового розслідування*: «ЄСПЛ визнав порушення статті 2 Конвенції в її матеріальному аспекті у зв'язку зі смертю Щ.О. під час перебування під вартою, а також статті 2 Конвенції в її процесуальному аспекті, оскільки розслідування обставин, які призвели до смерті сина заявника, не було проведено державними органами з належною ретельністю. Суд також визнав порушення статті 3 Конвенції в її матеріальному аспекті у зв'язку з катуванням, якого зазнав що під час перебування під вартою та порушення статті 3 Конвенції в її процесуальному аспекті, оскільки держава не провела повного та ефективного розслідування всіх обставин справи» [5];

– *бажаний результат досудового розслідування – встановлення і покарання винних осіб, або ж вжиття необхідних заходів для цього*: «Суд нагадує, що для того, щоб розслідування могло вважатися ефективним, воно має призвести до встановлення і покарання винних осіб. Це не є обов'язком досягнення результату, але є обов'язком вжиття заходів. Розслідування, яке проводиться безстороннім органом влади, та яке є швидким, ретельним та відкритим для родичів померлої особи, має вважатися ефективним» [4];

– *незалежність, оперативність, безсторонність розслідування з можливістю здійснення громадського контролю*: «Суд нагадує, що стаття 3 Конвенції вимагає від органів влади проведення ефективного розслідування стверджуваного жорстокого поводження, навіть якщо таке поводження мало місце з боку приватних осіб. Згідно з мінімальними критеріями ефективності, які Суд визначив у своїй

практиці, таке розслідування має бути незалежним, безстороннім і підлягати громадському контролю, а компетентні органи повинні діяти зі зразковою ретельністю та оперативністю» [2].

Підсумовуючи варто зазначити, що ЄСПЛ в своїх рішеннях виділяє наступні критерії ефективності досудового розслідування: незалежність, оперативність, ретельність, повнота, безсторонність розслідування з можливістю здійснення громадського контролю; наполегливість, ініціативність, гласність в діяльності правоохоронців; строки розслідування мають корелюватись із обставинами кримінального провадження та наявністю доказів; бажаний результат досудового розслідування – встановлення і покарання винних осіб, або ж вжиття необхідних заходів для цього.

Література:

1. Рішення ЄСПЛ у справі «Басюк проти України» від 05 листопада 2015 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b15#Text
2. Рішення ЄСПЛ у справі «Орлик проти України» від 11 лютого 2016 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b11#Text
3. Рішення ЄСПЛ у справі «Сергій Шевченко проти України» від 04 квітня 2006 року. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{"itemid":\["001-170581"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{)
4. Рішення ЄСПЛ у справі «Чумак проти України» від 19 травня 2016 року. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-191970"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)
5. Рішення ЄСПЛ у справі «Юрій Ілларіонович Щокін проти України» від 03 жовтня 2013 року. URL: <https://surl.lt/ewtyvh>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-580-1-45>

ДЕРЖАВНІ ЦІЛЬОВІ ПРОГРАМИ ЯК КЛЮЧОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Єрмоменко Анастасія Тарасівна,
аспірантка
Пенітенціарна академія України
м. Чернігів, Україна

Кримінологічна політика виступаючи системоутворюючим елементом соціальної політики держави у сфері протидії злочинності реалізується завдяки розробленню та затвердженню державних цільових програм боротьби із злочинністю.